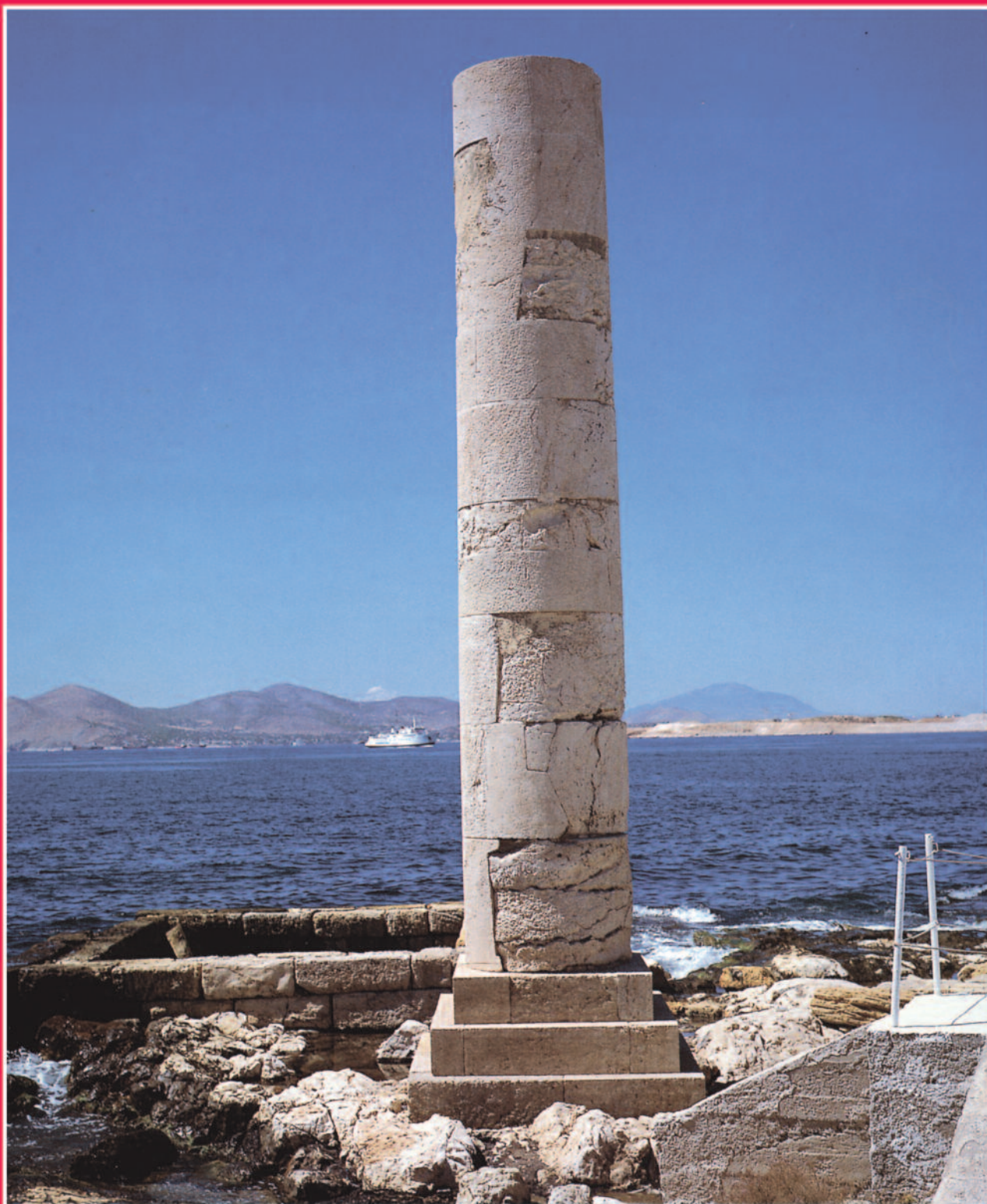

Πειραιϊκό Ορόσημο

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ»

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2008
ΤΕΥΧΟΣ 23

“ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”

ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΝΤΥΠΟΥ: 5702

Τριμηνιαία Έκδοση του Συλλόγου
 “ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ
 ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ & ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΕΙΡΑΙΑ”
 Αλκιβιάδου 229, 185 36 Πειραιάς
 Τηλ.: 210-42.88.018 - Τηλ. & Φαξ 210-42.88.017

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΡΟΕΔΡΟΣ
 Λερβενακίων 24, 185 45 Πειραιάς, Τηλ. 210-4060000

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ANNA ΠΑΤΕΣΤΗ

ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

(Ακτή Μουτσοπούλου 44, 185 36 Πειραιάς Τηλ.: 210-4533435)

ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΟΥΡΟΥΣΙΑΣ

Κολοκοτρώνη 144, 185 36 ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΤΗΛ.: 210-41 82 591, 210-4537521, Φαξ: 210-45 32 911

Διανέμεται ΔΩΡΕΑΝ

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή (ολική, μερική, περιληπτική, κατά παράφραση ή διασκευή απόδοσης) του περιεχομένου του περιοδικού με οποιονδήποτε τρόπο (μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογραφήσεως ή άλλο), χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.
 Τα ενυπόγραφα άρθρα δεν εκφράζουν υποχρεωτικά τις απόψεις του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:	ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ
Α΄ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ:	ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ
Β΄ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ:	ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΡΤΕΜΑΚΗΣ
Γ΄ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ:	ANNA ΠΑΤΕΣΤΗ
ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ	ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ-ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΟΥΤΑΣ
ΟΙΚΟΝ. ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ:	ΑΡΧΟΝΤΟΥΛΑ ΑΝΔΡΕΑΔΗ
ΥΠΕΥΘ. ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ	
& ΔΗΜΟΣ. ΣΧΕΣΕΩΝ:	ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗ
ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ:	ΜΙΧΑΛΗΣ ΒΛΑΜΟΣ
	ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΔΑΡΑΚΛΗΣ
	ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΜΠΟΥΛΙΕΡΗ
	ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

Ετήσιες συνδρομές Μελών και πάσης φύσεως έκτακτες οικονομικές εισφορές Μελών και Φίλων του Συλλόγου μπορούν να κατατεθούν και στο Λογαριασμό 071/296045-13 της Εθνικής Τράπεζας

ΕΞΩΦΥΛΛΟ:

Το “Θεμιστόκλειον” (ο θεωρούμενος ως τάφος του Θεμιστοκλή) στην άκρη της Πειραιϊκής Χερσονήσου, δεξιά στον εισερχόμενο στο λιμάνι του Πειραιά.

ΈΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΪΑ (Σχέση απόστασης)

της ΓΙΩΤΑΣ ΣΥΚΚΑ*

Τι φταίει που δεν μπορούμε να εκμεταλλευθούμε την υπεραξία των Ολυμπιακών Αγώνων στα μουσεία της Ελλάδας; Τι είναι αυτό που δημιουργεί αυτή τη σχέση απόστασης με τους Έλληνες; Κι όμως και μουσεία πολλά έχουμε και συλλογές μοναδικές και έργα τέχνης που αν τα είχαν άλλες χώρες θα έτριβαν τα χέρια τους. Είναι θέμα εσωστρέφειας και απαξίωσης ή θέμα συνολικής πολιτιστικής πολιτικής; Πώς αλλιώς να εξηγήσει κανείς την απάθεια των Ελλήνων για τις εστίες πολιτισμού; Αυτή η απόσταση προβληματίζει πολλούς διευθυντές τους. Όσοι τουλάχιστον γνωρίζουν ότι δεν αρκεί να είναι κανείς μόνο καλός επιστήμονας για να τα διευθύνει αλλά να γνωρίζει και από διοίκηση. Να οργανώνει εκθέσεις, να προκαλεί γεγονότα, να σχεδιάζει από τώρα για το κοινό του μέλλοντος. Οι καινούργιες προθήκες, ο φωτισμός και ο κλιματισμός δεν αρκούν για να γίνουν οι χώροι αυτοί ελκυστικοί. Άλλωστε, δεν είναι αυτός ο εκσυγχρονισμός. Απαιτείται κάτι παραπάνω.

Τι είναι, λοιπόν, αυτό που φταίει και από 2.795.465 εισιτήρια που κόβουμε τα 1.043.910 είναι ελεύθερας εισόδου;

Αυτό λένε τα επίσημα στοιχεία για το 2006· όμως και για το εξάμηνο του 2007 ίδια είναι η κατάσταση. Στο σύνολο των 1.087.956 εισιτηρίων που κόπηκαν στα μουσεία της χώρας, τα 463.409 ήταν ελεύθερας. Το παραδέχονται και οι διευθυντές των μουσείων. “Το 50% των εισιτηρίων είναι ελεύθερας εισόδου” λέει ο διευθυντής του Βυζαντινού Μουσείου Δημήτρης Κωνσταντίος. Όλοι συμφωνούν πως στα μουσεία μας πηγαίνει το μνημένο κοινό. Επίσης, ότι στον Έλληνα δεν αρέσουν οι κλειστοί χώροι. Όμως και στους αρχαιολογικούς χώρους δεν... συρρέουν.

Μέχρι τους Ολυμπιακούς λέγαμε πως έφταιγε η έλλειψη ανακαίνισης. Όταν το “λίφτινγκ” έγινε για το 2004, μετρούσαμε με απογοήτευση τα εισιτήρια. Υπήρχε βέβαια εξήγηση. Οι ξένοι που ήρθαν για τους Αγώνες, έτρεχαν σε στάδια και αθλήματα. Ύστερα κάπως άρχισαν να αυξάνονται οι αριθμοί αλλά και πάλι ήταν κάτω των προσδοκιών για τουριστική εξαργύρωση των Ολυμπιακών Αγώνων.

Η Ελλάδα προβληματιζόταν για τους μειωμένους στην ουσία επισκέπτες αλλά για να λέμε την αλήθεια το φαινόμενο είναι ευρωπαϊκό. Στα 30.000 κρατικά και μη μουσεία της Γηραιάς Ηπείρου το 2004 είχαμε συνολικά 500.000.000 επισκέπτες.

(*) Αναδημοσίευση από την εφημερίδα «Καθημερινή» (της 2.3.2008)

Η ΑΠΟΨΗ ΜΑΣ

Πολιτιστικός Τουρισμός

Μία εν δυνάμει ευκαιρία ανάπτυξης του Πειραιά

ΓΙΑΝΝΗ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Προέδρου του Συνλόχου

"Φίλοι Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιά"

Ο Α τελευταία χρόνια ενισχύονται ολοένα και περισσότερο οι τάσεις στην παγκόσμια τουριστική αγορά για εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού δεν προσφέρουν μόνο ικανοποίηση ειδικών ενδιαφερόντων, αλλά συμβάλλουν σ' ένα πιο βιώσιμο μοντέλο ανάπτυξης της χώρας και αποτελούν μια σαφώς ποιοτική επιλογή.

Εισάγουν την ολοκληρωμένη γνώση, εμπειρία και εικόνα για έναν τόπο, για την ιστορική του διαδρομή, τον τρόπο ζωής, τον αρχαίο και σύγχρονο πολιτισμό, τη βιωματική επαφή με τη φύση.

Ο οικοτουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, ο συνεδριακός και εκθεσιακός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο θεραπευτικός - ιαματικός τουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο γαστρονομικός τουρισμός κ.α. θεωρούνται οι κύριες εναλλακτικές μορφές.

Παρ' όλο που η Ελλάδα έχει συγκριτικά πλεονεκτήματα σε όλους αυτούς τους τομείς, εν τούτοις τέτοιες μορφές μόλις κάνουν τα πρώτα βήματά τους.

Εμείς εδώ θ' ασχοληθούμε με τον πολιτιστικό τουρισμό, γιατί πιστεύουμε ότι ο Πειραιάς έχει όλα εκείνα τα στοιχεία που μπορούν να αναδείξουν μια σημαντική ιδιαιτερότητά του.

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού πολιτιστικός τουρισμός είναι το ταξίδι που γίνεται με κίνητρο τις εκπαιδευτικές περιηγήσεις, τις επισκέψεις και τη βαθύτερη μελέτη των αρχαιολογικών χώρων, των μνημείων και των μουσείων, τις θεατρικές παραστάσεις, τα φεστιβάλ, τα προσκυνήματα, τη μελέτη του φυσικού περιβάλλοντος, του λαϊκού πολιτισμού και της τέχνης.

Με λίγα λόγια ο επισκέπτης επιδιώκει να κατανοήσει και να γνωρίσει από κοντά την ταυτότητα ενός τόπου, τα βασικά του χαρακτηριστικά, να νιώσει την ιστορία του και τον πολιτισμό του ως σύνολο.

Ο πολιτιστικός τουρισμός αναπτύσσεται με διπλάσιους ρυθμούς (15%) απ' ό,τι ο γενικός - μαζικός τουρισμός (8%). Πρέ-

πει επίσης να ληφθεί υπόψη ότι το 37% των ταξιδιών περιλαμβάνουν ένα πολιτιστικό στοιχείο και επιπλέον ο πολιτιστικός τουρίστας ξοδεύει κατά μέσο όρο 10-15% περισσότερα για κάθε μέρα ταξιδιού.

Ποια είναι η ιδιαιτερότητα του Πειραιά που μπορεί να τον αναδείξει σε πολιτιστικό προορισμό; Αναμφισβήτητη είναι η Ναυτιλία και η εξέλιξη της από την αρχαιότητα έως σήμερα. Με επίκεντρο τη Ναυτιλία μπορούμε να σκεφτούμε, να υ-

*Προβληματισμοί και σκέψεις
που οπωσδήποτε θέλουν
επεξεργασία και εμπλουτισμό.
Είναι όμως ώρα να κάνουμε κάτι.
Θέλουμε μια πόλη που να
"γνωρίζει" τι θέλει και να ξέρει
πού πηγαίνει.*

λοποιήσουμε και να διαμορφώσουμε τη διάρθρωση ενός ελκυστικού τουριστικού προϊόντος.

Η αρχαία πόλη του Πειραιά με όλα τα στοιχεία της σε ανάδειξη, τα Κονώνεια τείχη, τις Πύλες, τη Σκευοθήκη του Φίλωνος, τους Νεώσοικους, την Ιπποδάμεια Πολεοδομία, το Αρχαιολογικό και το Ναυτικό Μουσείο, την Αθηναϊκή τριήρη που πρέπει να έρθει στον φυσικό της χώρο, το Δημοτικό θέατρο ως χώρο μεγάλων πολιτιστικών γεγονότων διεθνούς εμβέλειας, την ιστορία της ναυτικής τέχνης, την ποίηση και τη λογοτεχνία για τη θάλασσα, την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος είναι μόνο μερικά στοιχεία που συνθέτουν μια τεράστια ενότητα που πρέπει να αναδείξουμε και να αναπτύξουμε.

Σ' αυτό το πλαίσιο πρέπει να ξαναδοούμε θεσμούς όπως τα "Ποσειδώνια" που πρέπει το γρηγορότερο να επιστρέψουν στον Πειραιά. Και με την οικοδόμηση ενός σύγχρονου εκθεσιακού κέντρου, ν' αλλάξουν μορφή.

Εκτός από το καθαυτό εκθεσιακό μέρος, θα μπορούσαν να διαρθρώνονται και με άλλες παράλληλες εκδηλώσεις. Γιατί π.χ. η Ναυτική Εβδομάδα να μην ενοποιηθεί με τα "Ποσειδώνια" και να αναβαθμιστεί σ' ένα σύνολο με πιο πλούσιο πολιτιστικό περιεχόμενο; Όλη η πόλη να εμφανίζει την εικόνα μιας διεθνούς γιορτής, να μοιάζει σαν μια "Ναυτιλιακή Ολυμπιάδα". Γιατί να μη σκεφτούμε στην πορεία ένα Διεθνές Φεστιβάλ πόλεων - λιμανιών;

Οπωσδήποτε η υλοποίηση ιδεών απαιτεί κατάλληλες υποδομές, προετοιμασία, σοβαρή οργάνωση και επαγγελματισμό υψηλού επιπέδου. Απαιτεί συμμετοχή και συντονισμό όλων των φορέων της πόλης, ώστε η πόλη να ζει και να αναπνέει με τον παλμό τέτοιων γεγονότων. Απαιτεί εξειδίκευση των στελεχών του τουριστικού κυκλώματος, επεξεργασία των τουριστικών πακέτων με προορισμό τον Πειραιά που να διαπνέονται από φαντασία και τόλμη.

Τα προγράμματα αυτά πρέπει να κατευθύνονται και σε ειδικές κατηγορίες: Επιστήμονες, ναυπηγούς, αθλητές των θαλάσσιων σπορ, ομάδες και κινήσεις αρχαιολατρών, νέους από Πανεπιστήμια, σχολεία, αρχιτέκτονες, καλλιτέχνες, φοιτητές αρχαιολογίας και ιστορίας κ.α.

Η διεθνής προβολή του Πειραιά είναι ένα άλλο μεγάλο κεφάλαιο. Εάν καταφέρουμε και συμπεριλάβουν τον Πειραιά ως πολιτιστικό προορισμό έστω και μια μέρα, θα είναι μεγάλο κέρδος για την πόλη.

Όλα αυτά είναι προβληματισμοί και σκέψεις που θέλουν οπωσδήποτε παραπέρα επεξεργασία και εμπλουτισμό.

Είναι καιρός όμως να σταματήσουμε να παρατηρούμε απλώς "τα τρένα που περνούν". Είναι ώρα να κάνουμε κάτι.

Θέλουμε μια πόλη που να "γνωρίζει" τι θέλει και να ξέρει πού πηγαίνει.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΕΙΡΗΝΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ
Αρχαιολόγου - τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων

Είναι αδύνατο να μιλήσει κανείς για την ειρήνη στην αρχαία Ελλάδα, χωρίς να αναφερθεί στον πόλεμο, μέσα στον οποίο, ως η άρνησή του, αυτή πηγάζει. Ο ελληνικός πολιτισμός ήταν -ιστορικά, ιδεολογικά και πρακτικά- τόσο στενά συνυφασμένος με τον πόλεμο, που αυτός να αποτελεί ένα είδος καθημερινότητας και η ελληνική ιστορία μια εξιστόρηση πολέμων. Αιτία είναι η ίδια η φύση της μικρής, χωρίς αυτάρκεια, αγροτικής και κτηνοτροφικής πόλεως-κράτους, τα στενά σύνορα της οποίας την υποχρεώνουν σε συνεχείς προστριβές με τους γείτονες, έτσι ώστε η φυσιολο-

γική δημογραφική ανάπτυξη της να εξαρτάται τελικά από τον πόλεμο ως μια κτητική πρακτική και ως τη μοναδική δυνατότητα για την κατάκτηση περισσότερης αγροτικής γής και εργατικών (ειλωτικών ή δουλικών) χεριών. Το πολεμικό κλίμα το συντηρούσε το έντονο αίσθημα ανεξαρτησίας και η υπερευαίθησία των πολιτών, που εκδηλωνόταν με κάθε αφορμή, μέσα από σύγχρονες ή ξαναζεσταμένες συνοριακές διαφορές για χωράφια, βοσκοτόπια, και ιερά ή ακόμα και για το φιλότιμο (ας θυμηθούμε τις περίφημες αφορμές του πελοποννησιακού πολέμου στους Αχαρνείς του Αριστοφάνη). Το πολεμικό φαινόμενο, επηρέαζε έτσι όλους τους τομείς του αρχαίου βίου: η έννοια του πολίτη ταυτιζόταν με εκείνη του "του τα όπλα παρεχομένου" οπλίτη, η αγωγή με την προετοιμασία για τον πόλεμο και η αρετή με την πολεμική ανδρεία. Για τους Έλληνες ο πόλεμος αποτελούσε όχι απλώς μέρος της ανθρώπινης μοίρας, αλλά συγχρόνως την προϋπόθεση της ελεύθερης ύπαρξης και το θεμέλιο των ηθικών αξιών και της αντίληψης του κόσμου, στη θρησκεία τη φιλοσοφία και την τέχνη.

Όλα αυτά δεν σημαίνουν βέβαια ότι οι Έλληνες δεν ήταν σε θέση να εκτιμήσουν τα αγαθά της ειρήνης. Το δείχνει τόσο η μυθική γενεαλογία της θεάς, κόρης της Θέμιδος και αδελφής της Ευνομίας και της Δίκης, που υμνούν ο Όμηρος (αλήθεια ποιος ομηρικός ήρωας δεν ένωσε κάποια στιγμή τη νοσταλγία της ειρηνικής ζωής;), ο Θέογνης (I 886) και ο Πίνδαρος (fr. 120), όπως και, από την άλλη πλευρά, η σύγκριση με τους ζοφερούς προγόνους του θεού του πολέμου (Ιλ. Ε 890-1). Και δεν είναι τυχαίο ότι ακριβώς στην καρδιά "του μεγαλύτερου όλων των έως τότε πολέμων", του Πελοποννησιακού, ακούγονται οι πιο καθαρές και συγκινητικές κραυγές ειρήνης, στον Ευριπίδη και πιά άμεσα στον Αριστοφάνη, όπου η ομώνυμη θεά είναι απλά η προσωποποίηση ακριβώς εκείνης της ανέμελης ζωής μέσα στον - απαλλαγμένο πια από τον

Τμήμα μαρμάρινου αντιγράφου του συμπλέγματος της Ειρήνης με τον Πλούτο του Κηφισοδότου, που βρέθηκε στο λιμάνι του Πειραιά το 1881 και φυλάσσεται σήμερα στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

βραχνά των εχθρικών επιδρομών - αττικό αγροτικό χώρο.

Η ποθητή ειρήνη δεν θα αποτελέσει ωστόσο ποτέ τίποτε περισσότερο από ένα διάλειμμα (B. Keil)- ένα είδος παρένθεσης ή νεκρού χρόνου- σε ένα ατέλειωτο πόλεμο. Ανάμεσα στα Μηδικά και τη Χαιρώνεια η Αθήνα πολεμούσε κατά μέσο όρο 2 στα 3 χρόνια, και ποτέ σε ολόκληρη αυτή την περίοδο δεν γνώρισε συνεχή ειρήνη για περισσότερα από 10 χρόνια. Η μόνη - γνωστή από τα κείμενα και τις επιγραφές- μορφή της ειρήνης είναι συνεπώς οι σπονδές ή συνθήκες, η διάρκεια των οποίων- αν εξαιρέσουμε τη μοναδική έως τον 4ο αι. 100χρονη, ουσιαστικά δηλαδή εις τον αεί χρόνον, συμμαχία των Ηλείων και Ηραίων του 500 π.Χ.- κυμαίνεται από τα 5 ή 10 στα 30 ή 50 χρόνια. "Οι 5ετείς και 10ετείς μυρίζουν" όμως, όπως λέει ο Αριστοφάνης, "πίσσα και ναυπηγεία και διπλωματικές αποστολές" για την προετοιμασία του επόμενου πολέμου. Πραγματική ειρήνη- που "να ευωδιάζει νέκταρ και αμβροσία" και "να σου λέει τράβα όπου θές" είναι μόνο αυτή που εγγυώνται οι 30ετείς και 50ετείς συνθήκες, όπως αντίστοιχα εκείνες του 445 και 421, που όμως - όπως γνωρίζουμε- ποτέ δεν ολοκληρώθηκαν χρονικά.

Ηθικά - και νομικά - οι σπονδές θεμελιώνονταν στο δίκαιο του πολέμου (τα ελλήνων νόμιμα), που διαμορφώθηκε αρχικά κάτω από την επίδραση του δελφικού ιερού, ήταν ωστόσο ριζωμένο στην κοινή εθνική συνείδηση, την κοινή γλώσσα, τους κοινούς θεούς και τις κοινές παραδόσεις, των αντιπάλων πόλεων και - τουλάχιστον έως την καμπή του Πελοποννησιακού- σε μια κοινή σε όλους τους Έλληνες αγωνιστική αντίληψη του πολέμου, ως μιας εποχικής, ελεγχόμενης από τους ίδιους τους πολίτες επιχείρησης, και της μάχης ως μιας σχεδόν τελετουργικής σύγκρουσης, διεπόμενης από την ομηρική αριστοκρατική αντίληψή της ως δοκιμασίας της αρετής και εκδήλωσης της θείας κρίσης.

Τυπικά οι σπονδές είχαν τη μορφή ενός ψήφισματος, με το οποίο διατυπωνόταν η απόφαση των πολιτών των δύο αντιπάλων πόλεων για τη διακοπή των εχθροπραξιών. Τη συνθήκη κατοχύρωναν νομικο-θρησκευτικές εγγυήσεις, βασικά ο όρκος, με τον οποίο οι άρχοντες ή και το σύνολο των πολιτών, καταριούνταν ενώπιον των θεών τους εαυτούς τους για την περίπτω-

Μαρμάρινο αντίγραφο του χάλκινου συμπλέγματος η "Ειρήνη με τον Πλούτο", έργου του διάσημου Αθηναίου γλύπτη Κηφισόδοτου του πρεσβύτερου (τέλος 5ου - αρχές 4ου αιώνα π.Χ.), πατέρα του Πραξιτέλη (Γλυπτοθήκη Μονάχου). Η Ειρήνη απεικονίζεται ως μία μεγάλη γυναικεία μορφή, που κρατάει στο αριστερό χέρι της τον μικρό Πλούτο. (Το αρχικό χάλκινο σύμπλεγμα της "Ειρήνης με τον Πλούτο" ήταν τοποθετημένο στην αρχαία Αγορά των Αθηνών, ως αφιέρωμα των Αθηναίων μετά τη λήξη κάποιου πολέμου, ίσως μετά τη ναυμαχία της Λευκάδας, το 374 π.Χ. και την ειρήνη Αθηναίων και Σπαρτιατών).

ση επιορκίας και οι σπονδές (ή η θυσία), και σπανιότερα (κυρίως στις συνθήκες με βαρβάρους) κάποιες πραγματικές εγγυήσεις (παράδοση αγαθών, μέρους της σοδείας, όπλων ή ομήρων).

Το βασικό, ίσως το μοναδικό, μέσο που διέθετε η ελληνική διπλωματία, για την προστασία γενικά της ειρήνης και ειδικά των συνθηκών από ενδεχόμενες μελλοντικές παραβιάσεις ήταν - όπως βλέπουμε ήδη στις πρώτες επιγραφικά διατηρημένες συνθήκες- η ρήτρα της διαιτησίας. Ως μία λεπτή κλωστή που τελειοποιούμενη συνεχώς ενώνει διαχρονικά (από την αρχή δηλαδή έως το τέλος της ελληνικής ιστορίας) τις προσπάθειες για τη σωτηρία της ειρήνης, η διαιτησία είναι ίσως το μόνο στοιχείο που συνδέει την αρχαιότητα με τις σύγχρονες ειρηνευτικές πρακτικές, με τον διεθνή μεσολαβητικό μηχανισμό του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών και του Διεθνούς Δικαστηρίου.

Πρόκειται για μια νομική -συνεπώς υποχρεωτική- διαδικασία, ένα δικαστήριο ή "κρίσιν" πού όμως δεν αποκλείει τον φιλικό διακανονισμό ή "σύλλυσιν" (=την από κοινού λύση των διαφορών). Η διαδικασία, που γνωρίζουμε χάρη στον μεγάλο αριθμό των σωζόμενων διεξοδικότατων (αναφερόμενων ενίοτε και στο ιστορικό της έριδος) επιγραφών και κειμένων, έχει ως εξής: Οι δύο αντίδικοι υποβάλλουν τα νομικά επιχειρήματά τους και -εφόσον η διαιτησία δεν αποτελεί υποχρεωτικό όρο κάποιας συνθήκης- ένα συνυποσχετικό ("ομολογίαν": ο τύπος είναι "των πόλεων εξ ομολόγων επιχωρησάντων"), για την εκ των προτέρων αποδοχή της απόφασης της εκκλήτου πόλεως που προβλέπεται στις σπονδές ή -σε περίπτωση που δεν υπάρχει συνθήκη- ενός διαιτητή γνωστού για την ουδετερότητα, την καλή θέληση που εγγυάται την αμεροληψία και το κύρος, το οποίο και καθιστά σεβαστή την απόφασή του. Ακολουθεί ο ορισμός από τον διαιτητή του δικαστηρίου και ενδεχομένως -εφόσον πρόκειται για εδαφικές διαφορές- η αυτοψία. Η δίκη γίνεται κανονικά με βάση προφορικές και γραπτές ή μνημειακές μαρτυρίες ή και μυθολογικά επιχειρήματα. Στο σημείο αυτό και πριν από την έκδοση της αποφάσεως επιχειρείται ενδεχομένως ο συμβιβασμός (διαλλαγή ή σύλλυσις) των αντιδίκων. Η - δεσμευτική- απόφαση δημοσιεύεται (σε λίθο χαράσσεται, όπως είναι αναμενόμενο, μόνο από τη νικήτρια πόλη) και εφόσον

απαιτείται συνοδεύεται από τον επίσημο τερμονισμό, τη νέα δηλαδή χάραξη των συνόρων.

Είναι ωστόσο φανερό από το ίδιο το αντικείμενο των διαιτησιών, που αφορούν συνήθως στη χάραξη των συνόρων, την εκμετάλλευση των κοινών (συνοριακών) περιοχών και τον έλεγχο των ιερών, την προσβολή της εθνικής περηφάνειας ή ακόμη οικονομικές διαφορές, σπανιότερα εχθρική εισβολή, ότι η διαιτησία είχε νόημα μόνο στην περίπτωση τοπικών διαφορών, από αυτές που έτρεφαν τον ακατάπαυστο πόλεμο μεταξύ των πόλεων, ενώ αντίθετα λίγα πράγματα μπορούσε να πετύχει στα διεθνή (όπως θα λέγαμε σήμερα) προβλήματα, που συνδέονταν με τους μεγάλους συσχετισμούς δυνάμεων, όπως περίτρανα απέδειξε η αποτυχία στις παραμονές του Πελοποννησιακού πολέμου της διαιτησίας που προβλεπόταν από τις τριακοντούεις σπονδές του 445. Ο διπολισμός των μεγάλων δυνάμεων που εξασφάλιζε την πολιτική ισορροπία στην Ελλάδα και την ειρήνη στο εσωτερικό των ζωνών επιρροής της Αθήνας και της Σπάρτης, δεν άφηνε περιθώριο για τη διαιτησία των διαφορών μεταξύ των δύο συμμαχιών, τόσο γιατί αυτές αφορούσαν βασικές στρατηγικές επιλογές (για τη Σπάρτη οι λόγοι που επέβαλαν τη σύγκρουση, όπως βλέπει ο Θουκυδίδης, δεν περιορίζονταν στις αφορμές αλλά εντοπιζόνταν στο φόβο από την αύξηση της Αθήνας) όσο και λόγω της προφανούς αδυναμίας ή απροθυμίας, τουλάχιστον από πλευράς της Σπάρτης, ορισμού διαιτητή και ακόμη λιγότερο υλοποίησης των αποφάσεων.

Τούτο δεν θα γίνει πραγματικότητα ούτε κατά την επόμενη, πολιτικά χαοτική περίοδο που μεσολαβεί από το τέλος του Μεγάλου Πολέμου έως τη μάχη της Χαιρώνειας. Ο μεγαλύτερος αριθμός των σωζόμενων σχετικών επιγραφών, που πιστοποιούν τη στροφή σε μια διπλωματική λύση των διαφορών, αποτελεί (καθώς περιορίζεται στην όλο και συχνότερη αλλά τελικώς αναποτελεσματική παρουσία του σχετικού όρου στις συνθήκες), την απόδειξη ακριβώς του εναντίου, της επικράτησης δηλαδή μετά την πτώση της Αθήνας, μιας ζοφερά αναρχικής πολιτικής ατμόσφαιρας. Όπως δείχνει ο πολλαπλασιασμός του αριθμού των διαιτησιών μετά τη Χαιρώνεια (150 διαιτησίες για τον επόμενο ενάμισο αιώνα έναντι των 61 της προηγούμενης περιόδου των τεσσάρων και πλέον

αιώνων 749 - 338 π.Χ.) και η τελειοποίηση του τύπου και της διαδικασίας, που δημιούργησε μια σταθερή παράδοση και ένα καλό προηγούμενο, το οποίο ευνοεί τη στροφή όλο και περισσότερων ελληνιστικών πόλεων σ' αυτή, η διαιτησία ως το μέσον λύσεως των διαφορών επιβάλλεται πρώτα από το Συμβούλιο της Κορίνθου και τον Αλέξανδρο, τους ελληνιστικούς βασιλείς και τα κοινά, τέλος από τη Ρώμη, δυνάμεις που είχαν το ενδιαφέρον και τη δύναμη να επέμβουν για να επιβάλουν την υλοποίηση των αποφάσεων.

Το ίδιο ισχύει - ακόμη περισσότερο - για τη γενική ή κοινή ειρήνη, το όνομα της οποίας επανέρχεται συνέχεια στα κείμενα και τις επιγραφές του 4ου αι. Η ιδέα μιας μόνιμης ειρήνης - όχι ως διαλείμματος αλλά ως οριστικής κατάργησης του πολέμου - στην οποία έχουμε συνηθίσει, εδώ και 60 χρόνια (έστω και αν τα μισά από αυτά κάτω από την απειλή της βόμβας) ήταν όχι μόνο άγνωστη αλλά και -όπως είπαμε- αντίθετη στην ίδια τη φύση της πόλης, έτσι ώστε ο όρος να συνδέεται ιστορικά με την αλλοίωση, τον περιορισμό και με το τέλος ουσιαστικά της ελεύθερης ελληνικής πόλης- κράτους. Δεν είναι συνεπώς παράξενο που π.χ. στο Θουκυδίδη η λέξη εμφανίζεται μόνο δύο φορές (και στις δύο σε σχέση με την ειρήνη του Νικία, που εσήμαινε για τους συγχρόνους το οριστικό τέλος του μεγάλου πολέμου), το ίδιο δε νόημα έχει και η μοναδική επιγραφική εμφάνισή της στο αττικό ψήφισμα για τους Σαμίους, που είχαν παραμείνει πιστοί στους Αθηναίους του 405/404.

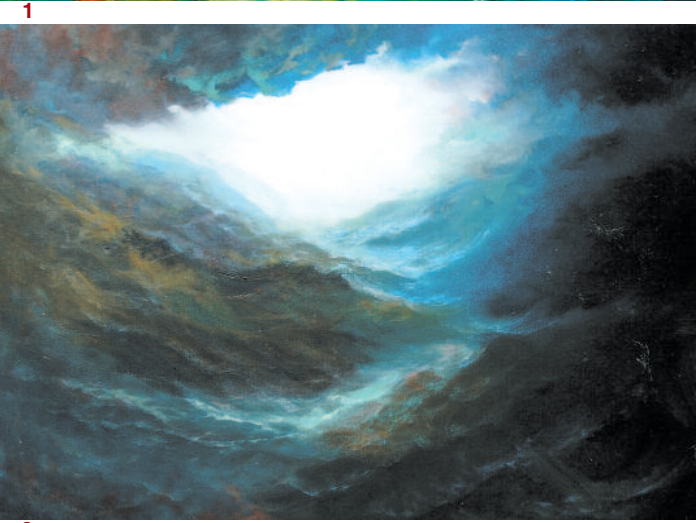
Ούτε είναι τυχαίο ότι οι μοναδικές περιπτώσεις όπου -στα επίσημα έγγραφα της υστεροκλασσικής πόλης- συναντάται η αναφορά στην Ειρήνη, αφορούν πλέον στην επιβεβλημένη έξωθεν ειρήνη: Την Ανταλκίδειο ή "*ειρήνην του βασιλέως*" (ενν. των Περσών) και την ειρήνη που επιβάλλει ο Φίλιππος μετά τον ιερό πόλεμο και τη Χαιρώνεια. Η "*ειρήνην του βασιλέως*" του 387/6, αποτελούσε - τουλάχιστο εξωτερικά, ως προς τη μορφή της - ένα σημαντικό βήμα απέναντι στις σπονδές του 5ου αι. Τη χαρακτήριζε ένας προγραμματικός σκοπός: η αποκατάσταση της αυτονομίας των πόλεων - κάτι που ουσιαστικά σήμαινε την αναδόμηση του χάρτη της Ελλάδος -, η απεριόριστη διάρκεια (που έτσι κι αλλιώς ένας τέτοιος σκοπός απαιτούσε) και η ευρύτητα του ορίζοντα, που εκάλυπτε

ουσιαστικά όλες τις ελληνικές πόλεις (με χαρακτηριστική εξαίρεση αυτών της Μικράς Ασίας). Ωστόσο και μόνο οι ανά τετραετία περίπου ανανεώσεις της στα συνέδρια του 375/4 (Διοδ. 15.38, Ισοκρ. Αντιδ. 109), 371 (Διοδ. 15.50-51, Ξεν. Ελλην. 6.5.1), 366 (Διοδ. 15.76. 20), και του 362 (Διοδ. 15.89.1, Tod II αρ. 145), θα αρκούσαν (ακόμη και αν έλειπαν οι υπόλοιπες τραγικές πληροφορίες του Ξενοφώντα και του Διοδώρου) ως απόδειξη της αποτυχίας της. Η Κοινή Ειρήνη όχι μόνο δεν έφερε την ειρήνη αλλά έδωσε την ευκαιρία για ένα νέο, γενικευμένο και καταστροφικό πόλεμο όλων εναντίον όλων. Η βαθύτερη αιτία της κακοδαιμονίας -που θα οδηγήσει τα αμέσως επόμενα χρόνια στο τέλος της ελληνικής ελευθερίας- είναι ότι οι υποστηριζόμενοι από την Περσία εκάστοτε "*προστάτες*" ή "*φύλακες*" της ειρήνης του βασιλέως δεν ήταν βεβαίως ικανοί να επιβάλουν την ηγεμονία ή την επιδιαιτησία των πάνω στις πόλεις, ακόμη δε λιγότερο να ενώσουν τους Έλληνες, προτείνοντας τη μόνη δυνατή προοπτική: αυτή μιας επί ίσοις όροις συμμαχίας ικανής να δώσει διέξοδο στο μαχητικό δυναμισμό των πόλεων, οδηγώντας τις σε μια εκστρατεία κατά των Περσών, όπως είχε οραματισθεί ο Ισοκράτης στο πρώτο μισό του 4ου, και όπως τελικά πέτυχε κάτω από την ηγεσία του Αλεξάνδρου, η ειρηνευμένη από τον πατέρα του, Ελλάδα του συνεδρίου της Κορίνθου.

Είναι φανερό ότι ο μοναδικός δρόμος στην κατεύθυνση μιας γενικής ειρήνης που έμενε ανοικτός για τους Έλληνες (όπως *mutatis mutandis* και για τους Ευρωπαίους μετά τους δύο καταστροφικούς για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό πολέμους) ήταν αυτός του -οικειοθελούς ή μή - περιορισμού της αυτονομίας στο πλαίσιο είτε μιας ευρύτερης ένωσης είτε μιας ηγεμονικής συμμαχίας. Η ειρηνική ένωση των ελληνικών πόλεων σε ένα εθνικό κράτος είχε, εν τούτοις, αποδειχθεί ασυμβίβαστη με τη θεμελιώδη έννοια της ελεύθερης πόλης. Τα δύο μεγάλα ελληνιστικά Κοινά (των Αιτωλών και των Αχαιών), μπορεί να κατάφεραν να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις μιας νέας -πρόσκαιρης - ισορροπίας, η παραδοσιακή διαιτησία μπορεί να εξελίχθηκε στο βασικό, θεσμοθετημένο, μέσο επίλυσεως των διαφορών ανάμεσα στις πόλεις, και - με τον πολλαπλασιασμό συνοικισμών

Η 25η ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΘΑΛΑΣΣΟΓΡΑΦΙΑΣ

• Ιδιαίτερα επιτυχής η εφετινή παρουσίαση

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ επιτυχής ήταν η 25η Πανελλήνια Έκθεση Θαλασσογραφίας που οργανώθηκε, όπως πάντα, από τη «Φιλολογική Στέγη Πειραιώς», στα πλαίσια των εορταστικών εκδηλώσεων της Ναυτικής Εβδομάδας, υπό την αιγίδα του δημάρχου Πειραιά κ. Παναγ. Φασούλα και της ΔΕΠΑΠ - και με την ευγενή χορηγία της ΔΕΠΕΠ. Κατά κοινή αναγνώριση ήταν μια έκθεση υψηλού ποιοτικού επιπέδου, που παρουσιάστηκε κατά τρόπο υποδειγματικό στις δύο μεγάλες (ισόγειες) αίθουσες του κτηρίου της Δημοτικής Πινακοθήκης, στο νεοκλασικό μέγαρο του Παλαιού Ταχυδρομείου.

• Η ΕΚΘΕΣΗ εγκαινιάστηκε το βράδυ της 28ης Ιουνίου από τον αντιπρόεδρο της Βουλής κ. Τάσο Νεράντζη και λειτούργησε μέχρι τις 5 Ιουλίου. Στην εφετινή έκθεση παρουσιάστηκαν συνολικά 94 έργα, 65 ζώντων και 7 εκλιπόντων καλλιτεχνών - και συγκεκριμένα των γνωστών Πειραιωτών ζωγράφων Σπ. Αγγελίνη, Γιάννη Αποστολόπουλου, Χαράς Βιέννα, Νικ. Γεωργαλά, Νικ. Καλογερόπουλου, Σπυρ. Πηλιούνη και Γιώργου Συρίγου. Ανάμεσα στους σύγχρονους καλλιτέχνες που εξέθεσαν έργα τους περιλαμβάνονταν και οι Μπότης Θαλασσινός, Παναγής Γαβριελάτος, Παναγ. Μωραΐτης, Μιχ. Λεοντακιανάκος, Χρήστος Βλοντάκης, Μανώλης Μαντάς, Βιβή Δημητρακοπούλου, Λιλή Ημέλλου, Ζήνα Λιναρδάκη, Δημ. Χατζίνας, Νικ. Νικολάου κ.α.

• Στη σύντομη ομιλία του, κατά την τελετή των εγκαινίων, ο πρόεδρος της "Φιλολογικής Στέγης" κ. Γιάννης Χατζημανωλάκης, αφού υπογράμμισε το γεγονός ότι η Έκθεση Θαλασσογραφίας αποτελεί πλέον, κατά κοινή αναγνώριση, θεσμό για την καλλιτεχνική ζωή της πόλης μας, έχοντας κερδίσει τη μάχη με το χρόνο - και αναφέρθηκε, σε γενικές γραμμές, στο ιστορικό της - ευχαρίστησε τη Δημοτική Αρχή για τη συμπαράστασή της και το Διοικητικό Συμβούλιο της ΔΕΠΕΠ για την έγκριση χορηγίας. Επίσης ευχαρίστησε όλα ανεξαιρέτως τα μέλη της Οργανωτικής Επιτροπής και τους εκλεκτούς καλλιτέχνες που μετείχαν στην έκθεση, οι οποίοι - όπως τόνισε - "με την πρόθυμη συμμετοχή τους, μας έδωσαν τη δυνατότητα να οργανώσουμε μια έκθεση αξιόσων, από κείνες που δυστυχώς σπάνια παρουσιάζονται, τον τελευταίο καιρό, στην πόλη μας".

• Στην Οργανωτική Επιτροπή μετείχαν οι κ.κ. Βασίλης Παπαηλιού (συντονιστής), Κατερίνα Αναγνώστου (Δημοτική Σύμβουλος Πειραιά), Χρίστος Αδαμόπουλος, Αντώνης Ζαρίφης, Δημήτρης Κρασονικολάκης, Σπύρος Κυνηγαλάκης, Βάσω Μαντά, Μανώλης Μαντάς, Παύλος Μπολόγλου, Νίκος Παπαγιαννάκης, Μαίρη Παπαηλιού.

Τρία από τα αντιπροσωπευτικά έργα που παρουσιάστηκαν στην 25η Πανελλήνια Έκθεση Θαλασσογραφίας: 1) Μπότης Θαλασσινός: Δελφίνια (λάδι). - 2) Παναγιώτη Μωραΐτη: "Κυκλώνας" (λάδι). - 3) Μανώλη Μαντά: "Βυθός" (ακρυλικό).

Αρχαιολογικό «Πανόραμα» από την Ελλάδα και τον κόσμο

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

ΣΕ ΔΟΣΕΙΣ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΜΕΣΣΗΝΗΣ ΟΣΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΧΕΙΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ

ΟΠΟΙΟΣ ισχυριστεί ότι η ιστορία της Αρχαίας Μεσσήνης έχει οριστικά γραφτεί θα υποπέσει σε ένα τεράστιο σφάλμα. Κι αυτό γιατί κάθε χρόνο στις ανασκαφές που γίνονται αποκαλύπτεται και κάτι καινούργιο και έρχεται να προστεθεί ως τμήμα ενός κομματιού του ιστορικού «παζλ».

• ΠΟΙΑ είναι τα νέα ευρήματα του προηγούμενου χρόνου που παρουσίασε ο καθηγη-

της κ. Πέτρος Θέμελης;

• ΔΥΟ τράπεζες - μετρητές στερεών

πρώτων υλών με τις όρθιες λίθινες πλάκες πάνω στις οποίες στηρίζονταν. Κάτω από τις τράπεζες και γύρω από την οπή ροής υπάρχουν μεταλλικοί σύνδεσμοι και γόμφοι.

• ΕΝΑ κεφάλι Μέδουσας από χυτό ορείχαλκο άριστης τεχνικής, τμήμα ανακλίντρου των ελληνιστικών χρόνων.

• ΤΟ Βουλευίον: Μία υπόστυλη ορθογώνια αίθουσα στα βόρεια του ναού της Μεσσήνης. Όπως αναφέρεται σε επιγραφή χαραγμένη σε παρακείμενο βάθρο ιππέων κατά μήκος της πρόσοψης υπήρχε στεγασμένος προθάλαμος, ενώ εσωτερικά σώζονταν τα θεμέλια δύο παράλληλων σειρών από πεσσούς. Ο κ. Θέμελης αποδίδει την καταστροφή της ανωδομής του κτηρίου στους χριστιανικούς τάφους που βρέθηκαν μέσα κι έξω από το Βουλευίον

• ΔΕΥΤΕΡΟ οικοδόμημα βρέθηκε στα δυτικά του ναού της Μεσσήνης, η χρήση του οποίου δεν μπορεί να προσδιοριστεί μέχρι σήμερα. Περιλαμβάνει δωρικό προστώο, δύο εισόδους με μεγάλα λίθινα κατώφλια, αίθουσες και μεγάλες βάσεις ενεπίγραφων στηλών. Πιθανολογείται ότι το κτήριο καταστράφηκε στο σεισμό του 375 π.Χ. Η υπόθε-

ση αυτή στηρίζεται στα νομίσματα που βρέθηκαν στην ανασκαφή.

• ΣΤΟ θέατρο αποκαλύφθηκε μεγάλος αριθμός τάφων της πρωτοβυζαντινής περιόδου με επένδυση λιθοπλίνθων που είχαν αφαιρεθεί από την ανωδομή.

Ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΙΠΠΩΝ ΕΚΡΥΒΕ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΕΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΙΣ ΝΕΟΤΕΡΕΣ

ΑΛΛΕΠΑΛΛΗΛΕΣ οικιστικές φάσεις που αποκαλύπτουν τη συνεχιζόμενη οικιστική παρουσία ανά τους αιώνες ήρθαν στο φως από την αρχαιολογική σκαπάνη στους αρχαίους Φιλίππους.

• ΧΩΡΟΣ κατοικιών και αγοράς με πολλούς φλοιούς αποδεικνύεται όλη η ανασκαφείσα περιοχή. Τα σημαντικά ευρήματα παρουσιάστηκαν στην 21η συνάντηση στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης.

• ΑΝΑΜΕΣΑ σ' αυτά περιλαμβάνεται ένα καταπληκτικής τεχνικής ψηφιδωτό με γεωμετρικά στοιχεία και περίτεχνο διάκοσμο του 4ου μ.Χ. αι. Πρό-

κειται για ένα δάπεδο που βρισκόταν ένα επίπεδο πιο χαμηλά από προηγούμενο, το οποίο είχε ανακατασκευαστεί δύο αιώνες αργότερα, την εποχή του Ιουστινιανού (527-567 μ.Χ.)

- ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΗ θεωρείται η αρχαιότερη φάση που σ' αυτήν ανήκουν τα ψηφιδωτά δάπεδα με τα γεωμετρικά σχήματα καθώς και υπολείμματα έγχρωμων κονιαμάτων. Παρόμοια είχαν βρεθεί δυτικότερα κατά το 2005, τα οποία πρέπει ν' ανήκουν στο ίδιο δάπεδο.

- ΟΠΩΣ τόνισε ο καθηγητής του Α.Π.Θ. κ. Γεώργιος Γούναρης, επικεφαλής της Πανεπιστημιακής Ανασκαφής: *"η διαρρύθμιση του κτηρίου σ' αυτή τη φάση ήταν αρκετά διαφορετική από τη μεταγενέστερη"*.

- ΤΗΝ ερευνητική ανασκαφή διενεργεί το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης με τη συμμετοχή εκπαιδευομένων διδασκόντων αρχαιολογίας, υποψηφίων διδασκόντων και πάνω από σαράντα μεταπτυχιακών και προπτυχιακών φοιτητών.

ΝΕΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΑΜΑΘΟΥΝΤΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Η ΓΑΛΛΙΚΗ Αρχαιολογική Σχολή Αθηνών που διενεργεί ανασκαφή στην αρχαία Αμαθούντα, κοντά στη Λεμεσό της Κύπρου, ανακάλυψε μια ενεπίγραφη πλάκα καθώς και σημαντικό αριθμό αγγείων. Το ένα απ' αυτά τα αγγεία είναι μπρούντζινο και πιθανολογείται ότι κατασκευάστηκε μεταξύ του 300 π.Χ. και της εποχής του Αδριανού.

- Ο ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ των ανασκαφών κ. Πιέρο Όπε συσχέτισε τα ευρήματα με το υδραγωγείο της αρχαίας πόλης της Κύπρου, δεδομένου ότι βρέθηκαν μέσα σε δεξαμενή. Δεν εντοπίστηκαν ανθρώπινα οστά, παρά μόνο μικρά οστά ζώων.

- Ο,ΤΙ βρέθηκε θα συντηρηθεί και θα εκτεθεί στο Αρχαιολογικό Μουσείο Λεμεσού. Το Κοινοτικό Συμβούλιο, με την ευκαιρία αυτή, ζήτησε από την Κυπριακή κυβέρνηση να προχωρή-

σει γρηγορότερα η δημιουργία αρχαιολογικού πάρκου στην Αμαθούντα.

ΑΝΟΙΓΕΙ Ο ΤΑΦΟΣ ΤΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ

ΠΡΙΝ από λίγο καιρό ο Γενικός Διευθυντής Αρχαιοτήτων της Αιγύπτου δρ. Ζάχι Χαουάς ανακοίνωσε το άνοιγμα του τάφου που σύμφωνα με ορισμένες ενδείξεις ανήκει στην Κλεοπάτρα, τη διάσημη βασίλισσα της Αιγύπτου. Ο τάφος βρίσκεται σε βάθος 35 μέτρων στη θάλασσα, 30 χιλιόμετρα έξω από την Αλεξάνδρεια.

- Ο κ. ΧΑΟΥΑΣ δήλωσε ότι γίνονται εργασίες αποξήρανσης για να μπορέσουν να εισέλθουν στον τάφο αρχαιολόγοι με στόχο να ερευνήσουν πόσοι και ποιοι είναι οι νεκροί που βρίσκονται σ' αυτόν. Η αποξήρανση θα τελειώσει γύρω στον Οκτώβριο και οι ανασκαφές θ' αρχίσουν τον Νοέμβριο.

- ΚΑΘΩΣ φαίνεται στο συγκεκριμένο σημείο υπήρχε και ναός. Τα πολυάριθμα νομίσματα με το πορτρέτο της βασίλισσας, καθώς και ένα αγαλματίδιο με τη μορφή της συνηγορούν ότι η Κλεοπάτρα έχει ενταφιαστεί σ' αυτή την περιοχή. Υπάρχει μια τεράστια στοά μήκους 120 μέτρων με πολλά δωμάτια και οι αρχαιολόγοι πιστεύουν ότι θα βρουν αντικείμενα που θα δώσουν πληροφορίες για την Κλεοπάτρα. Η στοά αυτή είναι βυθισμένη στη θάλασσα και δεν έχει ερευνηθεί καθόλου. Ακόμη κι αν δεν ανήκει στη βασίλισσα οι πληροφορίες που θα έλθουν στο φως θα είναι σημαντικές.

- ΕΠΕΙΔΗ το μνημείο έχει βυθιστεί δεν θα έχει υποστεί αλλοιώσεις από ανθρώπινες παρεμβάσεις, όπως έχει συμβεί με μνημεία της στεριάς.

Η ΕΙΡΗΝΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛ. 7)

και συμπολιτειών μπορεί να επιτευχθεί η υπέρβαση σε κάποιο βαθμό της αρχαίας, στενής έννοιας της πόλεως και του πολίτη. Ωστόσο η ένωση της Ελλάδος δεν θα επιτευχθεί τελικά παρά μόνο με τη ρωμαϊκή επέμβαση στις διαμάχες των Ελλήνων και μόνο στο πλαίσιο μιας νέας, μεγάλης ειρηνικής κοινότητας, που εγγυάται η *Pax Romana*, στην οποία όμως δεν είχε πλέον θέση η ιδέα ούτε ακόμη λιγότερο η πολιτική πραγματικότητα της ελεύθερης ελληνικής πόλης.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ

Βιβλιογραφία: E. Ciccotti, *La guerra e la pace nel mondo antico*, 1901 - M. Dieckhoff, *Krieg und Frieden im griech-romischen Alterum*, 1962 - J. de Romilly, *"Guerre et paix entre citis"* in J.-P. Vernant (ed.) *Problemes de la guerre en Grece ancienne*, 1968 - D. Arnould, *Guerre et paix dans la poilsie grecque*, New York, 1981 - M. Sordi (ed.) *La pace nel mondo antico*, 1985 - G. Binder- B. Effe (eds), *Krieg und Frieden im Alterum*, Trier 1989. Για τις διαιτησίες μεταξύ πόλεων: Luigi Piccirilli, *Gli arbitrati interstatali Greci*, 1973 Sheila Ager, *Interstate Arbitrations in the Greek World, 337-90 BC*, 1997.

ΣΗΜ. Το κείμενο αποδίδει σε πιο σύντομη μορφή ομιλία μου στην Παγκόσμια Συνάντηση με θέμα *"Ο ρόλος του ΟΗΕ κατά τον 21ο αιώνα"*, Δελφοί 2006.

ΔΑΙΝΑΥΕΛΟ Ι ΙΝΟΛΟ

Ιωάννης Δ. Λαζαρίμος

Ο αρχιτέκτορας που συνέβαλε σημαντικά στη
διαμόρφωση της αισθητικής φυσιογνωμίας
της νεότερης πόλης του Πειραιά

Του ΓΙΑΝΝΗ Ε. ΧΑΤΖΗΜΑΝΩΛΑΚΗ

ΣΤΗ δημιουργία της αισθητικής "φυσιογνωμίας" της πόλης του Πειραιά, στη διάρκεια του δέκατου ενάτου αιώνα και τον εμπλουτισμό της με ορισμένα καλαίσθητα κτήρια, ιδιαίτερα βαρύνουσα ήταν η συμβολή δύο - κυρίως - αρχιτεκτόνων: του **Ερνέστου Τσίλλερ** και του **Ιωάννη Δ. Λαζαρίμου**. Όπως είναι γνωστό ο Ερνέστος Τσίλλερ (1837 - 1923), ο μεγάλος Γερμανός αρχιτέκτονας - που αγάπησε με πάθος την Ελλάδα, έζησε και πέθανε σ' αυτήν - κόσμησε την πρωτεύουσα, τον Πειραιά και άλλες πόλεις της χώρας με μερικά από τα ωραιότερα δημόσια και ιδιωτικά κτήρια. Ιδιαίτερα όμως, ως προς τον Πειραιά, στον οποίο για αρκετό διάστημα έζησε, ο Τσίλλερ περιόρισε την προσφορά του στον ιδιωτικό τομέα. Με την οικοδόμηση μεγάρων εύπορων Πειραιωτών της εποχής και κομψότατων οικιών, σε "στυλ" εξοχικών επαύλεων, στην περιοχή της πλατείας Αλεξάνδρας και - γενικά - της Καστέλλας, συμβάλλοντας, πάντως, θετικά στη διαμόρφωση της αισθητικής "φυσιογνωμίας" της νεότερης πόλης του Πειραιά

• ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ όμως και την ίδια - περίπου - εποχή ο Πειραιάς είχε το προνόμιο να διαθέτει κι έναν δικό του, ντόπιο αξιόλογο αρχιτέκτονα, με λαμπρές σπουδές στην Ευρώπη και με τολμηρές, ίσως και πρωτοποριακές για την εποχή του, καλλιτεχνικές αντιλήψεις, που η συμβολή του υπήρξε εξίσου σημαντική: Τον **Ιωάννη Δ. Λαζαρίμο**. Με μία όμως αισθητή διαφορά, συγκριτικά προς τον Τσίλλερ, ως προς τον χώρο, στον οποίο ανέπτυξε τη δημιουργική του δραστηριότητα. Ενώ τα έργα του Τσίλλερ, προκειμένου για τον Πειραιά, είναι αποκλειστικά και μόνον ιδιωτικά (μέγα-ρα, επαύλεις), αντίθετα ο Ιωάννης Λαζαρίμος κόσμησε την πόλη με ωραιότατα επίσης, κυρίως όμως δημόσια ή δημοτικά κτήρια, πολλά από τα

οποία (με πρώτο και σπουδαιότερο όλων το Δημοτικό μας Θέατρο) σώζονται ως τις μέρες μας, καθώς και με δύο από τους κεντρικούς ιερούς ναούς της πόλης -του Αγίου Νικολάου και των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης.

• Ο ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. Λαζαρίμος ήταν γόνος παλιάς και γνωστής υδραϊκής οικογένειας, που εγκαταστάθηκε στον Πειραιά, στα πρώτα χρόνια μετά την ίδρυση του Δήμου. Ο Ιωάννης Μελετόπουλος αναφέρει στα "Πειραιϊκά" του (σελ. 62) μεταξύ των Υδραίων, στους οποίους παραχωρήθηκαν οικοπέδα στον Πειραιά, αμέσως μετά τη συγκρότηση του Υδραϊκού συνδικισμού (1838) και τον Α. Λαζαρίμο. Και ο Γεώργιος Ν. Σαχίνης, σε σχετικό δημοσίευμά του για τον Ιωάννη Λαζαρίμο (περιοδικό "Φιλολογική Στέγη", Νο 30, Δεκέμβριος 1983, σελ. 123-124), σημειώνει ότι "η οικογένεια Λαζαρίμου ήταν από τις ευπορότερες και τις πιο ανεπτυγμένες στην υδραϊκή κοινωνία. Ο πάππος του Ι. Λαζαρίμου, ονομαζόμενος Δημήτριος Λαζαρίμος, ήταν ενοριτής της εκκλησίας των διαπρεπών Υδραίων, της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος (Γιαννοπούλου), στο Τρούμ - Σοκάκι..." Για να προσθέσει ότι στο Ιστορικό Αρχείο της Ύδρας αναφέρονται αρκετοί Λαζαρίμοι, οι περισσότεροι από τους οποίους έλαβαν μέρος στην επανάσταση του 1821 και "διέπρεψαν σε πολεμικές ναυτικές επιχειρήσεις και διοικητικές αποστολές".

• Ο ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑΣ Ιωάννης Λαζαρίμος, γιος του Διονυσίου και δισέγγονος (από τη μητέρα του) του ναυάρχου Ανδρέα Μιαούλη, γεννήθηκε το 1849. Άλλοι, επίσης, γόνοι του πειραιϊκού κλάδου της υδραϊκής οικογένειας Λαζαρίμου είναι ο αρχιμηχανικός του στόλου

Δημήτριος Λαζαρίμος (1852-1918) και ο διακεκριμένος δικηγόρος και καθηγητής του Ναυτικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών Γεώργιος Λαζαρίμος (1856-1921), από τη δεύτερη δε γενεά ο ναύαρχος και θεωρητικός της ναυτιλίας Σπύρος Λαζαρίμος, καθηγητής επί σειρά ετών στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων και οι αδελφοί Αδριανός και Διονύσιος Λαζαρίμος, αρχιτέκτονας ο πρώτος και δικηγόρος ο δεύτερος. Οι δύο τελευταίοι, ανεισιδί του Ιωάννου Λαζαρίμου, που πέθαναν άτεκνοι, ευγενέστατοι ως άνθρωποι, που η όλη τους παρουσία ανέδιδε έναν "αέρα" ευπρέπειας και αρχοντιάς, έμειναν πιστοί "έως θανάτου" στα πρότυπα της εποχής τους, ακόμα και ως προς την εξωτερική περιβολή (με το σκληρό "κολλάρο", το "παπιγιόν", το "σμόκιν" στις κοινωνικές εμφανίσεις τους). Και θυμάμαι με συγκίνηση πως η "εμφάνισή" τους, που συντηρούσε το άρωμα μιας άλλης εποχής, ενθουσίαζε τον αξέχαστο διανοητή και φίλο Νίκο Σαλίβερο, θαυμαστή και νοσταλγό αυτής της εποχής, ώστε να τους χαρακτηρίζει

Ένα σπάνιο - σήμερα - αντίγραφο του σχεδίου διαρρύθμισης του λιμανιού, που είχε εκπονήσει το 1878 ο Ι. Λαζαρίμος (Αρχείο Γιάννη Χατζημανωλάκη).

Ο ιερός ναός του Αγίου Νικολάου, με τον διπλό τρούλο - η ωραιότερη ίσως εκκλησία του Πειραιά - που οικοδομήθηκε σε σχέδιο και με επίβλεψη του Ι. Λαζαρίμου (1880-88).

σαν τελευταίες "επιβιώσεις" της ανεπανόληπτης "belle-époque".

• Ο ΙΩΑΝΝΗΣ Λαζαρίμος σπούδασε αρχιτεκτονική στη Σχολή Καλών Τεχνών, στο Παρίσι - και στη συνέχεια ακολούθησε μεταπτυχιακές σπουδές στο Πολυτεχνείο του Βερολίνου, με κρατική υποτροφία. Μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα διορίστηκε μηχανικός του Δήμου Πειραιώς, θέση που διατήρησε επί πολλά χρόνια και η οποία του έδωσε, ασφαλώς, την ευκαιρία να αναλάβει την εκπόνηση των σχεδίων αλλά και την επίβλεψη της εκτέλεσης πολλών δημοτικών έργων, στον τομέα του. Το 1878 εξελέγη καθηγητής στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, στο οποίο δίδαξε ως τον θάνατο του. Διετέλεσε επίσης -όπως μας πληροφορεί ο ανεψιός του Αδριανός Λαζαρίμος (βλ. εφημ. "Φωνή του Πειραιώς", 12.11.1949) - "διευθυντής σπουδών του αυτού ιδρύματος επί ολόκληρον 30ετίαν, οργάνωσας autas, διευθυντής της Σχολής Καλών Τεχνών, επί μακρόν καθηγητής εν τη Στρατιωτική Σχολή των Ευελπίδων και τη Σχολή

των Ναυτικών Δοκίμων, εν ας εδίδαξεν ανώτερα Μαθηματικά και Γεωδαισίαν, εν δε τη τελευταία και υδρογραφίαν. Δόκιμος συγγραφεύς - καταλήγει ο Αδριανός Λαζαρίμος - συνέγραψε τοπογραφίαν και γεωδαισίαν, διαπρεπής δε μαθηματικός συνέγραψεν ωσαύτως "Διαφορικών και Ολοκληρωτικών Λογισμών" και εξέδωσε πλείστας επί διαφόρων ζητημάτων μελέτας...".

• ΜΕ ΟΛΑ αυτά τα προσόντα, ο Ιωάννης Δ. Λαζαρίμος, ήταν φυσικό να προσφέρει στην πόλη και από τη θέση του μηχανικού του Δήμου αλλά -κυρίως- ως αρχιτέκτονα πολύτιμες υπηρεσίες και να την κοσμήσει με ορισμένα αξιόλογα δημόσια κτήρια. Τον ίδιο χρόνο που εξελέγη καθηγητής στο Ε.Μ. Πολυτεχνείο, συνέταξε το πρώτο σχέδιό του, για τη διαρρύθμιση του λιμένα, με ιδιαίτερη έμφαση στην αξιοποίηση της λεκάνης των Αλών, που έως τότε, επειδή ήταν αβαθής και ηλώδης, δεν είχε χρησιμοποιηθεί για την εξυπηρέτηση της λιμενικής κίνησης. Επίσης στο ίδιο σχέδιο προβλέπονταν και ορισμένες διάρρυθμίσεις

στον χώρο του Κεντρικού λιμένα. Με βάση το σχέδιο αυτό του Λαζαρίμου και ένα συμπληρωματικό του ίδιου (του 1886), εκτελέστηκαν, στην περίοδο 1881-1886, σημαντικές εργασίες για την εκβάθυνση του Κεντρικού λιμένα και ιδιαίτερα της "λεκάνης" των Αλών, με αποτέλεσμα, χάρις στην πλήρη αξιοποίηση της τελευταίας, να αυξηθεί η συνολική υδάτινη επιφάνεια του λιμανιού κατά 140.000 τετρ. μέτρα. Ας σημειωθεί ότι για την εκτέλεση των εργασιών αυτών, με την επιστασία του ίδιου του Λαζαρίμου, αγοράστηκαν τότε από τη γαλλική εταιρεία "Forges et Chantiers" μία μεγάλη βυθοκόρος και δύο ατμοκίνητες φορηγίδες, για τις οποίες δαπανήθηκαν συνολικά 700.000 δρχ. περίπου.

• ΕΝ ΤΩ μεταξύ, ο Ιωάννης Λαζαρίμος είχε εκπονήσει τα σχέδια για την ανέγερση του κτηρίου του *Ζαννείου Ορφανοτροφείου Αρρένων* (1874) και του κτηρίου του Γυμνασίου, στην πλατεία Κοραή (με χρονολογία 3.10.1874 και προϋπολογισμό δαπάνης 39.552 δρχ.), καθώς και του ιερού ναού των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης (1878), ενώ παράλληλα είχε σχεδιάσει και εκτελέσει το έργο της αρχικής αξιοποίησης του μεταξύ Αγίου Κωνσταντίνου και Δημοτικού Θεάτρου χώρου της πλατείας Κοραή (1874), του σημερινού κηπαρίου, όπου έχει τοποθετηθεί ο ανδριάντας του Ελευθερίου Βενιζέλου. Από τα έργα αυτά, το κτήριο του *Ζαννείου Ορφανοτροφείου* οικοδομήθηκε στα πρώτα χρόνια μετά την έναρξη της λειτουργίας του -και συγκεκριμένα μετά το 1875, όταν στο *Παιδαγωγείο Ορφανών - Απόρων Παίδων*, που είχε συσταθεί αρχικά με το Β.Δ. της 6.7.1874, προστέθηκε το σημαντικό κληροδότημα της Ελένης Σ. Ζάννη και το Παιδαγωγείο μετονομάστηκε -τελικά- σε "*Ζάννείο Ορφανοτροφείο*" με το από 2.8.1875 Βασιλικό Διάταγμα. Ως προς το κτήριο του Γυμνασίου, τούτο χτίστηκε από το 1874 ως το 1876, στη διάρκεια της πρώτης δημαρχιακής περιόδου του Τρύφωνος Μουτζοπούλου, με επίβλεψη, κατά την εκτέλεση του έργου, του ίδιου του Λαζαρίμου. Στο κτήριο αυτό λειτούργησε το Α' Γυμνάσιο από το 1876 ως το 1918. Μετά στεγάστηκαν σ' αυτό το Πρωτοδικείο Πειραιώς (1918-38) και η Επαγγελματική Σχολή Θηλέων του Δήμου ως την κατεδάφισή του, για να χτιστεί στη θέση του (1964-69) το σημερινό κτήριο του Δημαρχιακού Μεγάρου. Ας σημειωθεί, πάντως, για την ιστορία, ότι το κτήριο αυτό, που άρχισε να οικοδομείται και - σχεδόν - ολοκληρώθηκε στην πρώτη δημαρχιακή περίοδο του Γεωργίου Κυριακάκου (1964-67), είχε αρχικά σχεδιαστεί και προοριζόταν για Πνευματικό Κέντρο

της πόλης. Την ιδέα της διαρρύθμισής του και της τελικής χρησιμοποίησής του ως Δημαρχείου είχε ο δήμαρχος της Δικτατορίας Αριστείδης Σκυλίτσης, ο οποίος και το αποπεράτωσε. Τέλος, η ανέγερση του ιερού ναού των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης ολοκληρώθηκε στη δεύτερη δημαρχιακή περίοδο του Τρύφωνος Μουτζοπούλου (1879-83), ενώ στην ίδια περίοδο άρχισε επίσης η κατασκευή του περικαλλούς ιερού ναού του Αγίου Νικολάου, στη θέση του παλαιού ομώνυμου μικρότερου ναού, που είχε χτιστεί γύρω στα 1842-1844, με συνεισφορές κυρίως των Υδραίων πρώτων κατοίκων του νεότερου Πειραιά. Το σχέδιο και του ναού αυτού, με τον διπλό τρούλο, που αποπερατώθηκε επί δημαρχίας Αριστ. Σκυλίτση (1883-87) ή κατά την άποψη ορισμένων, γύρω στις αρχές του 1888 (όταν δήμαρχος είχε αναδειχθεί ο Θεοδ. Ρετσίνας), το οφείλουμε επίσης στον Ιωάννη Λαζαρίμο. Μάλιστα, κατά μαρτυρία του ανεψιού του Ι. Λαζαρίμου Διονυσίου Λαζαρίμου, που μεταφέρει σε σχετικό δημοσίευσμά του ο Γ. Ν. Σαχίνης (βλ. περιοδ. "Φιλολογική Στέγη", τεύχος 30, Δεκ. 1983) "κατά την κατασκευή του μικρού τρούλου της εκκλησίας του Αγίου Νικολάου εφοβήθηκαν από το παράτολμο του διπλού τρούλου να τον χτίσουν και αυτός (δηλ. ο Ιωάν. Λαζαρίμος) αναγκάστηκε να βρίσκεται όλο το διάστημα μαζί τους εκεί ψηλά, στα ικρίωματα...".

- ΧΩΡΙΣ αμφιβολία όμως το σπουδαιότερο αρχιτεκτονικό έργο που μας άφησε ο Ιωάννης Λαζαρίμος είναι το μοναδικό, πράγματι, Δημοτικό μας Θέατρο. Όπως είναι γνωστό η απόφαση για την ανέγερση του Δημοτικού Θεάτρου ελήφθη από το Δημοτικό Συμβούλιο το 1883, λίγο πριν λήξει η δεύτερη δημαρχιακή περίοδος του Τρυφ. Μουτζοπούλου αλλά η εκτέλεση του έργου (η τελετή της θεμελίωσής του έγινε τον Ιούλιο του 1884) άρχισε στη δημαρχιακή περίοδο του διαδόχου του Αριστείδη Σκυλίτση, για να ολοκληρωθεί προς το τέλος της δημαρχίας του Θεοδώρου Ρετσίνα και να εγκαινιαστεί "μετά περισσής λαμπρότητος" (κατά τις εφημερίδες της εποχής) στις 9 Απριλίου 1895. Το σχέδιο εξεπόνησε ο Ιωάννης Λαζαρίμος το 1882 -κατά μαρτυρίες ορισμένων- ή -το πιθανότερο- το 1883 και σ' αυτό, χωρίς να παραβλέψει την εξυπηρέτηση των πρακτικών αναγκών ενός μεγάλου θεάτρου, χρησιμοποίησε στην εξωτερική του εμφάνιση και ιδιαίτερα στα προπύλαια του θεάτρου με τους χαρακτηριστικούς κίονες κορινθιακού ρυθμού χωρίς ραβδώσεις, εμφανή στοιχεία νεοκλασικισμού, τα οποία ίσως είναι και εκείνα που προσδίνουν επιβλητικότητα στο ωραίο αυτό κτήριο -πραγματικό κόσμημα για την πόλη. Ως προς την εσωτερική του

Το Δημοτικό Θέατρο, το κορυφαίο αναμφισβήτητο έργο του Ι. Λαζαρίμου (1884-95). Βαρύτατα τραυματισμένο από τους σεισμούς του 1981 και του 1999, το Δημοτικό Θέατρο, είχε περιέλθει τα τελευταία πέντε χρόνια σε αχρησία. Ευτυχώς, μετά από συνεχείς καθυστερήσεις, που είχαν προκαλέσει δικαιολογημένες αντιδράσεις του πνευματικού κόσμου της πόλης μας, άρχισαν πρόσφατα οι εργασίες για την πλήρη αποκατάσταση του Θεάτρου, που χρηματοδοτούνται από το Γ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο εσωτερικός χώρος του θεάτρου (σκηνή, πλατεία και θεωρεία), ως προς τη διαρρύθμιση του οποίου ο Ι. Λαζαρίμος είχε σε, γενικές γραμμές, ως πρότυπο το "Theatre d' Odeon", στο Παρίσι.

διαρρύθμιση, που έγινε, σε γενικές γραμμές, με πρότυπο το "Theatre d' Odeon" του Παρισιού, επιδείχθηκε από τον Λαζαρίμο, που επέβλεψε την εκτέλεση του έργου από την αρχή ως το τέλος, ιδιαίτερη προσοχή, ενώ εξασφαλίστηκε και μια θαυμάσια ακουστική, ώστε - δικαίως - το θέατρο να χαρακτηριστεί σαν επίτευγμα της εποχής.

- Ο ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. Λαζαρίμος, αφού σχεδίασε και εξετέλεσε και πολλά άλλα έργα (διαρρύθμιση λιμένα Ζέας [Πασαλιμανιού], διαμόρφωση πλατειών, σχολικά κτήρια, ιδιωτικές οικίες

κ.ά.) έφυγε από τη ζωή το 1913, αφήνοντας την αγαθή μνήμη ενός ευπατρίδη. Και πρώτιστα του αρχιτέκτονα, που στα κρίσιμα και αποφασιστικά χρόνια της δημιουργίας του νεότερου Πειραιά, συνέβαλε με τις μεγάλες, κατά κοινή αναγνώριση, δυνατότητες που διέθετε στον εμπλουτισμό της νέας πόλης με καλαίσθητα κτήρια (που πολλά εξακολουθούν να υπάρχουν ως τις ημέρες μας) και, κατ' επέκταση, στην αισθητική αναβάθμιση και τον εξωραϊσμό της.

ΓΙΑΝΝΗΣ Ε. ΧΑΤΖΗΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

Η "ΤΡΟΙΑ" ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ ΣΤΟ ΦΩΣ

Αρχαιολογικά ευρήματα στην περιοχή του Μοσχάτου αποκαλύπτουν έναν λησμονημένο αρχαίο οικισμό

Της Ν. ΚΟΝΤΡΑΡΟΥ - ΡΑΣΣΙΑ (*)

Μήνες από την "Τροία", έναν λησμονημένο αρχαίο οικισμό στο σημερινό Μοσχάτο, απ' όπου ξεκίνησε ο Τεύκρος για να ιδρύσει στα στενά του Ελλησπόντου τη γνωστή μας Τροία, του Πάρι και της ωραίας Ελένης, φέρνει τα τελευταία χρόνια η αρχαιολογική σκαπάνη. Η οικιστική ανάπτυξη στην περιοχή έχει βάλει σε δουλειά τους αρχαιολόγους της ΚΣΤ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων. Ελέγχοντας διάφορα οικόπεδα για τη χορήγηση άδειας ανέγερσης κτηρίων, αποκαλύπτουν λίγο λίγο τον Δήμο Ξυπέτης, όπως μετονομάστηκε τον 5ο αιώνα π.Χ. η Τροία του Μοσχάτου.

Η τελευταία ανασκαφή σε οικόπεδο επί της οδού Πειραιώς - Φλέμινγκ και Ν. Φαλήρου στον Δήμο Αγίου Ιωάννη Ρέντη, ακριβώς δίπλα στον Κηφισό, γειτνίαση που τους δυσκόλεψε πολύ γιατί ανέβλυζαν συνεχώς νερά, είχε τελικά εντυπωσιακά αποτελέσματα. Οι αρχαιολόγοι Αλεξάνδρα Συρογιάννη και Ιωάννης Συρόπουλος ανακάλυψαν ένα μεγάλο κτήριο υστερογεωμετρικών χρόνων, ένα τμήμα αρχαίας οδικής αρτηρίας που σώζει και το ένα ανάλημά της, ένα τμήμα βοτσαλωτού δρόμου του 5ου αιώνα π.Χ. με τα δύο αναλήμματά του, όπου βρέθηκε συστάδα τάφων και βάθρο ταφικού μνημείου των κλασικών χρόνων.

"Πρόκειται για πολύ σημαντικές αρχαιότητες", σύμφωνα με την προϊσταμένη της Εφορείας Έφη Λυγκούρη, "γιατί αποκαλύπτονται τμήματα του αρχαίου Δήμου Ξυπέτης". Ο δήμος αυτός βρισκόταν ανάμεσα στην Αθήνα και στο επίνειό της, τον Πειραιά. Μεγάλο τμήμα των "Μακρών Τειχών", που προστάτευαν την πόλη των Αθηνών, περ-

νούσε από τον Δήμο Ξυπέτης και τα Τείχη έχουν βρεθεί σε διάφορα σημεία. Στο συγκεκριμένο οικόπεδο, όπου η εταιρεία "Ρέντης Α.Ε." έχει σχεδιάσει να κτίσει τρία διώροφα οικοδομήματα για ένα εμπορικό κέντρο, δεν αποκλείεται και στην αρχαιότητα να ήταν Αρχαία Αγορά. Έτσι τουλάχιστον ερμηνεύεται εκ πρώτης όψης το μεγάλο κτήριο που αποκαλύφθηκε σε μήκος 19,65 μ., και πλάτος 13,40 μ. Είναι ένα μόνο τμήμα του αρχαίου οικοδομήματος, καθώς αυτό φαίνεται να συνεχίζεται και πέραν των ορίων του οικοπέδου. Είναι δηλαδή τεράστιο.

Είναι κτισμένο με αργούς λίθους και λάσπη και παρουσιάζει ιδιαίτερα προσεγμένη τοιχοποιία, σύμφωνα με τους αρχαιολόγους. Περιμετρικά των τριών πλευρών του αναπτύσσονται δωμάτια, που επικοινωνούν μεταξύ τους και βγαίνουν σε εσωτερικό αίθριο. Σε ορισμένα από αυτά τα δωμάτια βρέθηκαν κτιστά θρανία, που παραπέμπουν σε κτήριο αγοράς. Εξωτερικά περιβάλλεται από ισχυρό περίβολο. Τα θεμέλια του ορθογωνίου αυτού οικοδομήματος βρέθηκαν βόρεια της οδού.

Τα ανασκαφικά δεδομένα δείχνουν ότι το κτήριο χρονολογείται στα τέλη του 8ου αι. π.Χ. Φαίνεται όμως πως λειτούργησε και τον 7ο αι. π.Χ. "Το μέγεθος του κτηρίου, η διάταξη των χώρων του αλλά και η επιμελημένη τοιχοποιία μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για ένα δημόσιο οικοδόμημα που φαίνεται ότι έπαιξε σημαντικό ρόλο στην περιοχή σε μια εποχή - δηλαδή στην υστερογεωμετρική περίοδο - που τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα είναι πολύ σπάνια", επισημαίνει η κ. Λυγκούρη. Ξεχωρίζει δε από τα κινητά ευρήματα μία λαβή μελαμβάφους κανθάρου αρχαϊκών χρόνων, που φέρει εγχάρακτη την επιγραφή "ΤΟ ΔΙΟΝΥΣ", δηλαδή "στον Διόνυ-

σο".

Από τη συνολική εικόνα που έχει αποκομίσει συνθέτοντας τα κομμάτια του αρχαιολογικού "παζλ" της περιοχής, η Έφη Λυγκούρη πιστεύει ότι βαθμιαία έρχεται στο φως το Τετράκωμον των (τεσσάρων) Δήμων Ξυπέτης, Πειραιώς, Θυμοιτάδων (Κερατσινίου) και Φαλήρου, που συγκροτούσαν ένα θρησκευτικό κέντρο στο οποίο τελούνταν αγώνες προς τιμήν του ήρωα Ηρακλή, αφιερωμένοι και στη λατρεία του Διονύσου.

Επειδή το κτήριο θεωρείται σπάνιο δείγμα αρχιτεκτονικής των υστερών γεωμετρικών χρόνων και ο αρχαίος δρόμος είναι από τους καλύτερα σωζόμενους, το τοπικό Συμβούλιο Μνημείων Αττικής αποφάσισε να παραμείνουν τα ευρήματα ορατά και επισκέψιμα μέσα στις νέες κατασκευές. Αυτό είναι εφικτό, καθώς δεν προβλέπονται υπόγεια. Έχει ήδη εκπονηθεί μελέτη από τη Διεύθυνση Αναστήλωσης Αρχαίων Μνημείων για την ανάδειξή τους μέσα στο εμπορικό κέντρο. Η Εφορεία πιστεύει πως θα συμβάλει και στην περαιτέρω μελέτη των αρχαίων η διατήρηση και η ανάδειξή τους, καθώς θα υπάρχει χρόνος για μια πιο νηφάλια ερμηνεία της λειτουργίας του χώρου, που λόγω των νερών του Κηφισού που τον κατέκλυζαν, απεδείχθη φτωχός σε κινητά ευρήματα, τα οποία συνήθως βόηθούν στην ακριβή ταύτισή του.

Δεν είναι η πρώτη φορά που επιλέγεται μια σύνθετη λύση, όπως είναι αυτή της συνύπαρξης του αρχαίου με το νέο, καθώς με τα χρόνια η Αρχαιολογική Υπηρεσία έχει αντιληφθεί πως ούτε χρήματα διαθέτει για απαλλοτριώσεις, ούτε υπάρχει δυνατότητα οργάνωσης ενός αρχαιολογικού χώρου με στέγαστρο και φύλακα. Έτσι, τα συγκεκριμένα θα τα βλέπουμε χαζεύοντας και κάποιες βιτρίνες.

Ν. ΚΟΝΤΡΑΡΟΥ - ΡΑΣΣΙΑ

* Αναδημοσίευση από την εφημερίδα "Ελευθεροτυπία" της 28ης Ιουνίου 2008

Με την αδιάψευστη μαρτυρία των αριθμών

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗ Η ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑ ΣΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

• Ανάγκη πληρέστερης ενημέρωσης

ΜΕΙΩΜΕΝΗ ήταν η επισκεψιμότητα στα Μουσεία της χώρας, παρά το γεγονός ότι πολλά ανακαινίστηκαν και προσαρμόστηκαν στις σημερινές απαιτήσεις με τη λειτουργία στους χώρους των εστιατορίων, «καφέ» πωλητηρίων κ.ά. Η διαπίστωση αυτή προκύπτει από τα ενδιαφέροντα στατιστικά στοιχεία για την κίνηση επισκεπτών στα Ελληνικά Μουσεία, τα δύο προηγούμενα έτη (2006 και 2007), που καταχωρίζονται σε σχετικό δημοσίευμα της εφημερίδας «Καθημερινή» (βλ. και σελίδα 2 του τεύχους αυτού). Και οι αριθμοί όπως όλοι γνωρίζουμε ομιλούν πάντα εύγλωττα:

«Το 2006 τα μουσεία του νομού Αττικής έκοψαν 903.521 εισιτήρια, ενώ το σύνολο των εισιτηρίων τη χρονιά αυτή στα μουσεία της χώρας είναι 2.795.465. Αλλά δεν είναι να πανηγυρίζουμε. Ο αριθμός αυτός δεν είναι "καθαρός". Από αυτά τα εισιτήρια, σχεδόν τα μισά είναι εκείνα της ελεύθερας εισόδου, τα οποία καταμετρήθηκαν σε 1.043.910. Αριθμός απογοητευτικός για τις εισπράξεις στο Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων και βέβαια για τις διοικήσεις των ίδιων των μουσείων που προσπαθούν να δουν τι φταίει.

Ας δούμε όμως αναλυτικότερα τη χρονιά αυτή την κίνηση σε μουσεία εντός κι εκτός Αθηνών και σε εκείνα που οι προβολείς της δημοσιότητας σπανίως στέκονται επάνω τους. Γιατί όταν μιλάμε για επισκεψιμότητα χώρων και μουσείων συνήθως δίνουμε βάρος στην Ακρόπολη, αλλά ποτέ στο Επιγραφικό Μουσείο. Το 2006, λοιπόν, αυτό το μουσείο που βρίσκεται στο πλάι του Εθνικού Αρχαιολογικού έκοψε 3.648 εισιτήρια όταν το πρώτο μουσείο της χώρας δίπλα του, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΤΑΠΑ, έκοψε 369.398 εισιτήρια.

Στην οδό Πανεπιστημίου, το Νομισματικό μοιάζει κι αυτό να μην το γνωρίζουν κι ας είναι μοναδικό και σπάνιο. Ο όροφος ακόμη δεν είχε ανοίξει το 2006, ωστόσο δεν δικαιολογείται τέτοιος οργανισμός, με τέτοιο πλούτο και συλλογές σε ένα κτήριο - διαμάντι όπως είναι το σπίτι του Σλήμαν, να έκοψε μόνο 7.353 εισιτήρια.

Ας δούμε όμως τι γίνεται κι εκτός

Αθηνών. Στη Ρόδο, το Παλάτι των Ιπποτών επισκέφθηκαν 238.581 άτομα, ενώ το μουσείο της Ρόδου 75.350. Το μουσείο στην Αρχαία Ολυμπία είδαν 176.944 επισκέπτες, το Αρχαιολογικό Θεσσαλονίκης 50.702, το Βυζαντινού Πολιτισμού 25.952, το Μουσείο Πέλλας 15.720, το Μουσείο Ηρακλείου (πριν κλείσει) 264.409 και το Μουσείο Δελφών 254.550.

Μια ματιά επίσης στα μικρότερα και πιο απομακρυσμένα: Το Αρχαιολογικό Σπάρτης έκοψε 9.380 εισιτήρια, το Μουσείο Αργους 4.844, το Αρχαιολογικό Καλαμάτας 1.959, της Χίου 4.999, το Μουσείο Σαμοθράκης 7.412, ενώ το Αρχαιολογικό Βέροιας μόλις 531. Εν τω μεταξύ, στην Ιερά Μονή Οσίου Λουκά πήγαν 37.991 άτομα, στη Νέα Μονή Χίου 3.830, στη Σαντορίνη στο παλιό μουσείο 9.530 και στο καινούργιο στα Φηρά, 89.664.

Η κίνηση το 2007

Για το 2007, εικόνα έχουμε μόνο για το εξάμηνο από τον Ιανουάριο έως τον Ιούνιο με σύνολο εισιτηρίων αυτό το διάστημα 1.087.956 εκ των οποίων τα 463.409 είναι ελεύθερας εισόδου, όπως παρουσιάζονται από τη Στατιστική Υπηρεσία. Έτσι, το Εθνικό Αρχαιολογικό έκοψε 176.894 εισιτήρια, το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο 50.154, το Επιγραφικό παρουσίασε άνοδο με 2.751, το Νομισματικό 2.798, το Μουσείο Μπενάκη

114.523. Στη Θεσσαλονίκη, το Αρχαιολογικό έκοψε 25.549, το Βυζαντινού Πολιτισμού 11.225, στην Αρχαία Ολυμπία, φυσικά πριν από την πυρκαγιά, πήγαν στο μουσείο 61.964 άτομα, στο Μουσείο Πέλλας 7.900, ενώ στη Ρόδο, στο μουσείο 24.050 και στο Παλάτι των Ιπποτών 78.377.

Στη Σπάρτη, το Αρχαιολογικό Μουσείο έκοψε 3.725 εισιτήρια, το Μουσείο Δελφών συνολικά 117.550, του Αργους 2.194, το Μουσείο Σαμοθράκης είχε κίνηση (1.501 εισιτήρια) μετά τον Μάρτιο, το Αρχαιολογικό Μουσείο Καλαμάτας 602 εισιτήρια, της Χίου 1.613, ενώ η Νέα Μονή Χίου το ίδιο διάστημα 1.040, η Ιερά Μονή Οσίου Λουκά 13.362 και στη Σαντορίνη το παλιό μουσείο έκοψε 8.200 εισιτήρια και το νέο 29.074.

Τι γίνεται στους αρχαιολογικούς χώρους; Ο αριθμός των επισκεπτών (με βάση τα εισιτήρια), στους αρχαιολογικούς χώρους που ξεναγούν οι Αθηναίοι ξεναγοί, παρουσιάζεται "σε γενικές γραμμές σταθερός". "Συγκεκριμένα οι Δελφοί, η Επίδαυρος και οι Μυκήνες εμφανίζουν διαχρονικά την ίδια επισκεψιμότητα με ετήσιες διακυμάνσεις που δεν υπερβαίνουν το 5,0%". Εξάιρεση ο αρχαιολογικός χώρος της Ολυμπίας που το 2006 παρουσίασε αύξηση έναντι του 2002 κατά 30% και έναντι του 1998 κατά 37,5%. Αλλά για την επισκεψιμότητα μετά την πυρκαγιά θα δούμε το φετινό καλοκαίρι».

Αρχαιολογικοί χώροι	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
• Νομός Αργολίδας							
↳ Επιδάυρος, Μουσείο - Χώρος	347.592	331.900	367.851	335.890	281.660	398.270	417.930
↳ Μυκήνες	250.896	239.626	300.276	264.091	213.162	287.404	329.694
• Νομός Δυσεκπεύσου							
↳ Αρχαίοι Ιεράκη	101.700	91.800	113.768	115.430	129.618	138.062	163.495
↳ Αρχαίοι Λένδα	578.531	517.169	93.630	76.930	101.175	91.600	103.300
↳ Αρχαίοι Κω	116.617	118.608	82.017	79.957	82.862	78.113	95.729
• Νομός Ηλείας							
↳ Αρχαίοι Ολυμπία	246.105	266.993	350.388	405.031	391.737	446.806	495.606
• Νομός Ημαθίας							
↳ Βασιλική Τόποι Βερμίου	61.743	75.618	109.645	73.854*	97.780	120.278	163.430
• Νομός Ηρακλείου							
↳ Κνωσός	639.843	602.668	680.074	633.923	620.202	653.942	705.305
↳ Μαλλών Αρχαίοι	52.055	46.401	55.776	51.370	51.381	49.413	56.979
• Νομός Ιωννίων							
↳ Δελφούς	25.686	25.435	46.871	37.678	33.244	38.201	39.350
• Νομός Λακωνίας							
↳ Μυστρά, Μουσείο - Χώρος	110.700	107.660	141.709	126.715	97.335	124.820	116.915
• Νομός Περγίας							
↳ Δίον	46.472	50.132	57.676	43.685	44.628	43.924	46.165
• Νομός Πρεβέζης							
↳ Παναγιώτης Ανδρέας	18.937	23.930	2.573	2.355	3.578	1.490	1.917
• Νομός Φωκίδας							
↳ Δελφούς	241.600	222.136	351.067	430.690	333.910	322.900	363.927

* (Απρίλ 1898-11/990 εργοστάσια)

Πηγή: ΕΣΥΕ, Κέντρο Μουσικών και Αρχαιολογικών Χώρων, Τμήμα Αρχ. Πόρων και Απαλλοτριώσεων, επιμέλεια Γαβριήλ Παπαδόπουλος ΜΑΕΚ/ΚΑΙ

ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΠΕΡΙΣΚΟΠΙΟ

ΤΑ ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΕΒΕΠ

ΜΕ εντυπωσιακή εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών (αίθουσα Banquet) το βράδυ της 10ης Μαΐου το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Πειραιώς εόρτασε τη συμπλήρωση εκατό χρόνων από την ίδρυσή του - και συγκεκριμένα από την έναρξη της λειτουργίας με τη μορφή Ν.Π.Ι.Δ. του πρώτου Επιμελητηρίου στον Πειραιά (1907), που υπήρξε ο πρόδρομος του σημερινού Ε.Β.Ε.Π., το οποίο, με τη σημερινή του μορφή, δηλαδή ως Ν.Π.Δ.Δ., ιδρύθηκε και άρχισε να λειτουργεί το 1919. Μετά την ομιλία του προέδρου του ΕΒΕΠ κ. Γ. Κασσιμάτη, απηύθυναν χαιρετισμούς ο πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων κ. Δημ. Σιούφας και άλλοι εκπρόσωποι του πολιτικού κόσμου (Ι. Τραγάκης, Μ. Χρυσόχοϊδης, Β. Αποστολάτος κ.α.), ενώ τελευταίος έλαβε τον λόγο ο επίτιμος πρόεδρος του ΕΒΕΠ κ. Μανώλης Νειάδας. Ακολούθησε η απονομή τιμητικών πλακετών στον κ. Γ. Κασσιμάτη για τη μακρά προσφορά του στο Επιμελητήριο και την Ένωση Επιμελητηρίων Ελλάδος από τη Διοικητική Επιτροπή του ΕΒΕΠ και το προσωπικό της τελευταίας - και η ωραία αυτή εκδήλωση έκλεισε με επίσημο δείπνο.

ΑΡΧΙΣΑΝ ΟΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

ΑΡΧΙΣΑΝ το πρωί της 22ας Μαΐου οι εργασίες για την αποκατάσταση του Δημοτικού Θεάτρου, που, όπως είχαμε τονίσει σε σχετικό σχόλιο του προηγούμενου τεύχους, είχαν αδικαιολόγητα καθυστερήσει. Σε σχετικές δηλώσεις του ο δήμαρχος κ. Παναγ. Φασούλας εξέφρασε την ικανοποίησή του για την έναρξη των εργασιών, μετά την απεμπλοκή του όλου θέματος από τα «γρανάζια» της γρα-

φειοκρατίας και τόνισε ότι θα καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια, ώστε οι εργασίες να συνεχιστούν με ταχύτατο ρυθμό και να αποπερατωθεί το έργο αποκατάστασης και ανάδειξης του θεάτρου μέσα στην προβλεπόμενη από τη σχετική σύμβαση προθεσμία, δηλαδή μέχρι το τέλος του 2010.

Το μέγαρο του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Πειραιώς (ΕΒΕΠ) στην πλατεία Οδησσοῦ (πρώην Λουδοβίκου). Το Ε.Β.Ε.Π. εόρτασε πρόσφατα τη συμπλήρωση 100 χρόνων συνεχούς ζωής και δράσης με σημαντική συμβολή στην οικονομική και κοινωνική ζωή της πόλης μας.

• ΠΑΡΑ όμως τις δηλώσεις του κ. δημάρχου, έγκυροι κύκλοι διατυπώνουν σοβαρές επιφυλάξεις για την αποπεράτωση του έργου μέσα στα παραπάνω χρονικά πλαίσια και - όπως τονίζουν - οι σημειωθείσες απαράδεκτες καθυστερήσεις, που επιβράδυναν την έναρξη των εργασιών, ενισχύουν τις επιφυλάξεις αυτές.

Η 22η ΕΚΘΕΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΜΕ επιτυχία οργανώθηκε από τον «Σύλλογο Βιβλιοπωλών - Εκδοτών Πειραιά» από 6 έως 22 Ιουνίου στο Πασαλιμάνι η 22η Έκθεση Βιβλίου. Τα επίσημα εγκαίνια της έκθεσης έγιναν το βράδυ της 11ης Ιουνίου παρουσία του δημάρχου Πειραιά κ. Παν. Φασούλα και των λοιπών εκπροσώπων των τοπικών αρχών.

• ΣΤΗΝ Έκθεση, εκτός από τους γνωστότερους εκδοτικούς οίκους, μετείχαν επίσης με ιδιαίτερα πε-

ρίπτερα, που τους είχαν παραχωρηθεί τιμητικά, η Ιερά Μητρόπολις Πειραιώς, το Κανάλι 1, ο «Όμιλος Ερετών», το Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου και η «Φιλολογική Στέγη Πειραιώς». Στο περίπτερο της τελευταίας παρουσιάστηκαν τα εκδοθέντα πρόσφατα βιβλία Πειραιωτών συγγραφέων, καθώς και βιβλία που είχαν άμεση σχέση με τον Πειραιά.

ΠΕΙΡΑΪΚΑ ΠΕΝΘΗ

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΚΑΛΟΥΔΗΣ

Ο Γρηγόρης (Λώρης) Καλούδης (1929 - 2008), που έφυγε πρόσφατα, υπήρξε ένας αξιόλογος Πειραιώτης, με σημαντική προσφορά στην τοπική κοινωνία. Συνεχιστής της ωραίας πατρικής παράδοσης, με το ιστορικό βιβλιοπωλείο «Καλούδη», στην οδό Φίλωνος, δραστηριοποιήθηκε νωρίς συνδικαλιστικά στον κλάδο του, στον οποίο επίσης πρόσφερε πολλά. Διετέλεσε επί σειρά ετών (1960 - 1996) πρόεδρος του «Συλλόγου Βιβλιοπωλών και Εκδοτών Πειραιά» και σε πρωτοβουλία του οφείλεται η οργάνωση κάθε χρόνο στον Πειραιά, Έκθεσης Βιβλίου, η οποία έχει γίνει πλέον θεσμός. Διετέλεσε επίσης πρόεδρος της «Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Βιβλιοπωλών - Εκδοτών», της οποίας, μετά την αποχώρησή του, ανακηρύχθηκε επίτιμος πρόεδρος, μέλος του Δ.Σ. της Εμπορικής Τράπεζας και πρόεδρος της Νομαρχιακής Επιτροπής της «Νέας Δημοκρατίας» Πειραιά, ενώ και σε πολλές άλλες θέσεις, στις οποίες, κατά καιρούς, εθέτευσε άφησε πάντα το «στίγμα» των εξαιρετικών ικανοτήτων του.

• ΕΝΤΙΜΟΣ και ευλικρινής ως άνθρωπος, με πηγαία ευγένεια και ήθος και υποδειγματικός οικογενειάρχης, αφήνει φεύγοντας μνήμη αγαθή σε όσους είχαν την τύχη να τον γνωρίσουν.